

The Center for Research Libraries scans to provide digital delivery of its holdings. In some cases problems with the quality of the original document or microfilm reproduction may result in a lower quality scan, but it will be legible. In some cases pages may be damaged or missing. Files include OCR (machine searchable text) when the quality of the scan and the language or format of the text allows.

If preferred, you may request a loan by contacting Center for Research Libraries through your Interlibrary Loan Office.

Rights and usage

Materials digitized by the Center for Research Libraries are intended for the personal educational and research use of students, scholars, and other researchers of the CRL member community. Copyrighted images and texts are not to be reproduced, displayed, distributed, broadcast, or downloaded for other purposes without the expressed, written permission of the Center for Research Libraries.

© Center for Research Libraries

Scan Date: October 19, 2007

Identifier: s-k-000002-n29



ماحب استیلازومدر مسرول
ضیا کوله آلب

یل - ۱ جانی - ۲۹
نسخه ۱۰ فروشدر

کچوک مجبومه

اداره خانه سی

دیار بکر

گرمه : درازه سنده
ولایت : مطبعه سی
تلفرافه : دیار بکر
کچوک مجبومه

آبونه شراعتی

سه لکی : ۵۰۰

آلتی آلتی : ۲۰۰
فروشدر

۱۲۴۵
۱۹۲۲-۲۲۸

هفته ده برچیتار علمی . ادبی . سیاسی . اقتصادی مجموعه در

۱۳ جلدی الاول سنه ۱۳۴۱ بازار ایرتسی ۱ کانون نان سنه ۳۳۸

مصابحه :

استیلا

ملتی سبیل آندی . سوکرادن . رومالیلر
بورانی فتح ایلیجه . فرانسه ده رله شین
بر قسم لایقنلرله غولوا ملتی برابر یاغماغه
باشلادیلر . بورا راک نتیجه سی اوله رقه
لایقنلر غولوالری عییل ایستیلر . عییلر

مونی دینه منسوب ایکی ملت یانر یانه
باشاوقلری زمان . بونلر دن بری دیگر یی
یلم و عییلل ایدر . بوجانویه . استیلال
ده ناسیونالیزاسیون . نامی ویریلر . مثلا
قرون اولی دورنده فرانسه ده و غولوا

اسپانیاده ، پورتگیزده اسانی رلی ملنله
قبول ایتدی . شرقی رومالیر ایسه
محکوم مات اولان یونانیلرک اسانی قبول
ایتدی . یعنی رومالیر ، شریفه محکوملری
استمال ایتدیکی حالده ، شریفه محکوملری
طرفندن تمثیل ایدیلدی .

فاتح عربلرده ، مصرده عربجه رلی
اهلییه قبول ایتدی . دیلر ایلانده ، ورستاده
وچینده ایسه رلی اهلییه تمثیل ایتدی .
اسکی تورکلرده ، دینداشلی اولان ملنلر
طرفندن تمثیل ایدیلرلر . خوزار تورکلری
موسوی دینی قبول ایتدی . یهودیلر
طرفندن تمثیل ایدیلر . روملر تورکلری
خرستیان ملنلر طرفندن استماله اوشدیلر .
نیمتده ، مئواسانده بودا دینه تابع یونان
تورکلرده ، نیمتیلر ، مغللر طرفندن تمثیل
ایدیلدی .

مجار ، بولغار ، اولاح دولترلرک
مؤسساری و حاکماری بواسانک صاحبلی
بولونان تورک ایلاری اولدینی حالده ،
محکوملری طرفندن تمثیل اوشادیلر .
تورکلر اسلام اولدندن صوگرا ،
آوروپاده وچینده تمثیل اولوغی ایلانده
تورک اولدی . فقط ، بوکرده اسلام

ملنک اسانی اورتدن قلدرمق ،
کندی اسانی اوکا قبول ایتدی . سورنده
تجلی ایدر . قرون اولادهکی فرانسهده ،
غولوالر لاینلرله تمثیل ایتدیکن صوگرا ،
یاواش یاواش غولوا اسانی مبدادن چکیلدی ،
اونک برینه لاینجده قائم اولدی . بو حادیه
فرانسزلرده دوا سونا یاراسیون ، دیوردر ،
یزده ، استمال ، دییه یلیر .

قوروسطاده فرانسه اولکسی یکیلدن
بر استیلایه اوشادی . بوکره ، فرانسه
حاکم اولان فراتیق ، ملتیدی . فقط ،
بو اختلاطک نتیجه صو معکوس چقدی .
ایلاک استیلا حاکم محکوملری استمال
ایتدی . صو ، ماعکس ، محکوملر
حاکمینی تمثیل ایتدی . یعنی فرانسه
مخصوص اولان یکی لاینجده ، فرانکلر
اسانی اولان جرمانجه اورتدن قلدردی .

بوییه و ایدمن اکلشیلرورکه راستیلا
و فوعنده بضا حاکم مات محکوم مات . بضا
محکوم مات حاکم مات استمال ایدر .
استمال حادیه نیک ماتکی طبعی قانون
داره . سنده جریان ایتدیکی هنوز کشف
ایدیلمه مشدر . متلا ، اسکی روما دوانی
شرقی و غربی روما نامرله ایلکیه آیریلدی .
غربی روما ایتالیاده اولدینی کی فرانسهده ،

بولاردن آریلوپ ده کورد عشیرتله
یاهود کوبله عیس حاله کلی تورک لک
عرومینه نوردلشد کربی آشغید نوردلشکن
مرسل الله سنجار آراسنده بدوی
عربلر ایچنده باشا (نل اعفر) تورک لری ده
لسانلری و ملیت لری قونله محفظه ایتشلردر .
مرسل الله بغداد آراسنده بولونان و بکرمی
اوتوز کوی اوله رق عربلرله برابر باشامقده
بولان (بایات) ایلی ده خالص تورکجه
قونوشق مئر . بویوک تورک شاعری
(فضولی) حله ده دوغقله برابر . سوچه
بولله مئسولدر . الجرمده ، سوریه ده
عراقده کنزلر ، بوسانیفدن تورک
توچلرینه راست کلدکلری ویلر بولنر ،
لسانلری ، ملی حادتلری قونله محافظه
ایتشلردر . بوحال ، عرب عشیرت لری
(عرب انسانی) خارندن قالان زمره لری
عربلر قیول ایتمه لری ایلری کلور .
تورک لره کوردلرک اخلاطندن
باشقه نیکه لک چیقاریقی کوردلورن .
کوردلرله برابر یاشایان تورک
دریجا کوردلشمشدر .

مثلا ، ارفه الله بوردک آراسنده کی
(دور) ناحیه می کوردجه قونوشقلری
کرم ، ده قادمه اولان مللله (بکدیلر)

اولکلرله تمثیله اوغراق تهاکمه هدف
اولدیر بایرله برابر کبب تورک لره
اسی لافلری اوقونیلر اوردده (اوردو
لسانی) نامیه لسانی هنجاه اولقی اوردو
بی بر دبل وجوده شیردیلر دیلری
آری بولونیلدن (مئرو) لره قاریشما دیل
مئده . (هندی) نامیه اوردو لسانیله
قونوشان مسلمان رهندمانک تشکک بپ
اولدیلر . تورک لر ، مصرده و شمالی آفریقا
ملک لریله عربلاشدیلر .

استلاله حادتلرینه اک زنگین برهنه
اوله رق ، جنوبی آنادولوی کوستره یلر
جنوبی آنادولوده تورک لر بر طرفان
کوردلرله ، دیگر طرفدن عربلرله برابر
باشامقده درلر . تورک لک عربلرله قانندن
ایکی حادته سیرجی اولوبورن : عرب
شهرلرینه کیدن تورک لره عربلاشدیلر .
فقط ، چواده عرب عشیرت لره برابر
یاشایان تورک لر و مموره ده عرب کوبلرله
قومشولق ایدن تورک کوبلری عربلاشدیلر .
رقده کی (دورلر) ، جرابلشدکی
(بکدیلر) له (ایلک لیر) ، روم فامده کی
(ساریلر) ، لاذقیه (بوجاق) و (بایر)
ناحیه لری تورک لسانیله تورک کن حادتلری
قونله محافظه ایتشلردر . حال بویکه ،

کوردجه قونوشورلر ، سپوراکه (بوجاق)
 ناهیه می ده ، مرکز نده کی (کرک) نصیه می
 مستشار اولقی اوزده ، کوردجه قونوشورلر ،
 بونلر ، و قایده ذکر ایندیگمتر عشیرتارک
 برده شیمندون باشقه برشی دکلرلر ، مروج
 فضا سنده کی (رازی) متحده ملک عشیرتاری ده
 تورک و کورد اوله رق ایکی قلم بولاندقارندن ،
 آریجه ندقیقه محتاجدرلر ، دیاربکرده کی
 قارانیقی عشیرتی ، عثمانلیرک اجدادی اولان
 قایلردن آریلدقارینی و کوناچه جهتلرند
 دولاشان قارانیقلیرک همجه زاده لری
 اولدقارینی ادعا اتمکله برابر ، کوردجه
 قونوشورلر ، قاراجه داغده ، بونلره
 قومشو بولونلره ترکان ، عشیرتی ده
 اسماریک دلالت ایندیکی وجهه اصل
 تورکندرلر [کوردلر ، تورکسلره ترک درلر]
 ترکانلیر ، تورک اولدقارینی وحی بکدیلی
 بونه مقسوب بولوندقارینی ، اسمکدن
 ریسلر نه (یوی یکی) دینیادیکی یلوزلر ،
 فقط ، تورنجه یی تمامله اولوندقارندن تورک
 اولدقارینی ده ، اوورد لسانیه سوله مکده درلر ،
 قاراجه داغده (سالور) ، (چریق)
 اسمنده کی کابلر ، بو عشیرتار آرا سنده
 مثال اولره جزوقلرکده بولوشیجی کورستور ،
 قاراجه داغده اکلر لیلر قاراجه داغده اکلر

چلتیک اکیان برسسو واردور ، بواجیم
 قاراجه داغده کی عشیرتارک قانقلی تورکدرلر
 اولدیقی قوستریور [جلال خوارزمشاهک
 مسکولری باشلیجه قانقلیردی ، بونلردن
 باشقه ، رنیم اوغوزلره قالاچلر و سائر
 تورکن ایلاری ده بومسکر آرا سنده
 موجوددی ، عثمانلیرک اجدادی اولان
 قایلرکده بوخوارزمیلیراله دیاربکرده کی قانقلی
 کالیک (عثمانی تاریخی) نده ادعا ایندییلر
 ماردین فضا سنده ، کیکی ، عشیرتی
 وارددرک (خلجان) و (چریکان)
 نامرله ایکی قسمدن مرکبدر ، [کیکی
 چریکان طویرانغنده بولونان قوج حصار ،
 کونک فرق الی سناول تورکجه قونوشدی
 سوله نیور] خلجاک (خالاجار) ،
 قالاچ تورکلری اولدیقی ، چریکان
 (چروقلر) اولدیقی بعضی ازلردن
 آکلاشیلیور [بو عشیرتارک چوله کیرکی
 چوکلری بوغازه (نورکن دره می) نامی
 وریلمکده در ، جزوقلری دیاربکرک چادوخی
 کویله قاراجا داغک چریق کوبنده کوردویورلر ،
 خالاجار اسمنده بادیلان کوی بولوندی
 کی شیری ناهیه سنده (سمن) کونک
 اختیاریلری ده بکدیل ایانه مسوج اولدقارینی
 سوله مکده درلر [سوله مکده ، کیکی

شبهه ستر گوردلرله برابر باشايال گوردلر
ايتري كي گوردلر كولرلرله باشلرله هجرت
ايتدیلر ، باخود گوردلرله ايتدیلر . بونلر
بالر قزلباش اولدقاری ایچین ، تمیله
مقاومت این اون کوی گوردلرله کده .
قاله یلمشاردر . بونلرله گوردلرله ناخیه به
یکي و شرق ناخیه لرله قالشاردر .
[دوسیده اینسه بالکس بالکر قزلباش
گوردلر گوردلرله مشدرلر] گوردلرله
کوبلرک و گوردلرله مشدرلر ، شهرلرله
سکوس برعبل و قورعه کلپوردی . شرق
و جرت و لایله لرله کوی و چادر حیایله
گوردلرله ایستدیلر ، اکثرله
شهرلرله طوبالدری کی ، بونلرله
مردلرله کلن گوردلر (ماله لرلی) ده
گوردلرله کده دیرلر
بونلرله ایتدیلر حادملرله ، ندرلر
این بالکر ایستدیلر ، مذهبلر
مادلرک و اخلاق ، یعنی ملی حرکله
دیکشمکه اولدیلر گوردلرله
گوردلرله ایستدیلر مذهبلر
گوردلرله گوردلرله ایستدیلر
الکاب ایستدیلر .
برابر باشايال گوردلرله هجرت

آلان بوجورگان و خلجیان ، شیرازی
غالبه گوردلشمارده ، اولاردن ایرادوب
دیاربکر شهرنك شرقه گن شعبه‌ری
بوسلخده (کیکی متورگان ، بره‌کی)
ناحیه‌ری و معویه کزیمشاردو ، شرق
ناحیه‌نك شمال جهته‌کی (تروکان)
شیرنك اسمده (ترکان) کی تورکن
جهته‌کی ترك گله‌سندن گن اوله یلیزه فقط
بووه غالبه گوردلشمارده .
تورکن شیرنك گوردلشمارده ،
بوسلخده منازله کافی دلیل نشکیل ادر
ظن ادرم .
شیرازدن سوکرا ، صبرا کوبله‌طیر
یوقاریده دیاربکرک شرق و غرب احبارده‌کی
کوبلرک اکثری صایدبغز شیرنك
پشادقلری ساحلرده‌کی کوی اسملری کی ،
تورک اسملری طایفه‌قدمدرلر . تورکجه
اولانان کوی اسملرندن مهم برقیسی : اساساً
ادی کلدانیلرله شیرلردن قالمدر : بالگر
جزئی برقیسی گوردجه برآده مالکدر :
تورکجه اسمی طاشیان بوکوبلرده و نیمه
تورکملرک اوغلورمهده اولدقلری و معصومه
چوکه . بو تورکجه اسملر تصادفی اولدقلری
این کوبلرک غوانلری اوله مازدی .

اہل تورک ترک قیرلرده کوردلشمکه و کوردلرک ده
شهرلرده تورکشمکه اولان بونعالی نه صورتله
ایضاج ایلمله بایر ؟ بویکی قوم . فزیدونومی
جهتله ، سیما اعتبارله بری برنک ، همان عقی
میدرلر . بوئندن باشقه ، هر هانکی بر عرپ
مشیرتده اصلاً عرپ اولمیان ، حتی
ارعشیرتدن بولونمیان برآدام ، عشرت
رئیس اوله ماز و عشرت ایچتده شرفی
رہ وقعه اصلاً اولاشاماز . عرپ عشرت لرینه
الحاق ایدن برتورک یاخود کورد عالمده
ایامته قادیار (دخیل) و (زیم) ماهیتده
قالیر . الامینک ایلک عصرلرده صر بلاشمش
بولونان (مولی) عشرتک حالا (آزادیلر)
معناسه اولان بواسی طاشیمه می عرپلرک
(شجره انساب) خارچنده هیچ بر فرد و یا
زمینه عرپلغه قبول ایتمک لرینه واضح
بر دلایلدر .

تورکارله کوردلرده ایسه ، ایش بوبله
کلدر . کورد عشرت لرنده ، عشرت بکی
یوزده دو قمان دو قوز یا باجیار دندر . بونارک
به شیمی کوردک باشقه عشرتده . بدمنیسی ده
تورک ، عرپ کی باشقه قوملره منسوبدر .
مثلاً قارا کچی عشرتک رئیس (جابانچور)
زازالرندندر . میلی رئیس (فدخان)
عرپ لرندندر . تکلیک رئیس موصیلرندندر .

کاکشی شیخار خندندر [کچی اسمی بوکاک عنوانندن
چیتمشدندر] . مشهور فرسوعنریز آخا عائله سیک
اصلی روحی بعی آنادرلور بوندن آکلاشیایورده
تورکارله کوردلر بری بری سوسودکاری
و بری رینه بکزه دکاری ایچین قولایچه بکد بکرینه
تمثل ایتمکده ددرلر . تورکار شهر مدینتده
داعا استمدادلی اولدقنرندن ، شهرلر تورکک
عنکزی حالی آغله برابر ، اورالره کلن
کوردلری ده تورکاشدیرمکده در . کوبلرده
و جادیرلرده یا شایاز . توکنلر ایسه ، صحرامدینتده
دهاقوتلی بولونان کوردلک تمثیل ایتمکده درلر .

ضیا کولک آلب

تورک عائله سنک تکاملی

ایه اوزا

اسکی تورکچهدده اوز ، افرابه معناستدور
[محمود کاشغری] . یا قوت تورک لرندده ایه
کلمه ، آنا ، معناستدور . ایه اوزا ،
آنا بطریق دیمکدر . تورکارده عائله ک
اک اسمی شکل بودر . عائله ک بوشکل
شامانیزم دینه مربوطدر . شامانیزمده
سحر قوتی قادیلرله مائدی . شامان موق
اوتاق ایچین قادیلرله مائدی . شامان

اسکی تورک مدینه تده قادینلارک یوکسک
حقوقه مالک اولمسیده . مادری بطورک
تورکلرده اوزون مدت دوام ایتمه
نتیجه سیدی . شامانیزمده سحر قوتلک
قادینلار خاند اولمسیده بو خصوصده مه
حاملدر . ذاتاً شامانیزم استحاله ایتمش
قوتلریمدن باشقه برشی دکلدر .
مادری بطن دورنده ، تورکلار
آوجیقله یا شادی آکلاشیایور .
آوجی تورکلرده قادینلارک حقوقی
حق اراکلارک حقوقدن دها یوکسکدی .
آوجی عشیرتلردن برقیز ، سورو صاحب
یعنی کوچیه راراکه وارقی ایسته مزور
چونکه آوجی تورکلرده ، کلین (قایین =
آغیرلق) مقابلی اوله رق ، قوجه سینه
اوباسنه کیتزدی . کلین ، کندلی اوباسنه
قایر ، کووه ی برخدمتیجی مایه تده اوله
اونک اوباسنه « ایچ کووه ی » مقابله کلردی
بوسورقله ، حقوقه قاریسندن دون
موقعه بولونوردی . بوزوم « ایچ کوکلی »
آلتای تورکلرندن (باراییز) اوروغ
کورمکده یز ، ایشته . بوندن دولایدر
آوجی تورکلرده (اریغورلرک برقه
اوریانکی تارده) برقه بابایی طرفدن (س
سورو صاحبی برارککلک ویره حکم

اوزاتیردی . شامانیزمدن دوخان بوزمرک
بعضی ایزلری حالا موجوددر : یاقوتلرده
هر شامانک بر (ایه یلا) سی ایل (آمافات)
آدلی برحایه سی وارددر . ایه یلا ، آنا
حیوانی یعنی آفاقه می دیمکدر . بوتونه لار
« آت ، اووز ، قارتال ، قورد ، قاز ، کبی
حیوانلردر . (آمافات) ده دبشی بر
روح درک شامانی حایه سی آلتنه آلمشدر .
(هور) . کوره شامانلر مادری بطورکله
سمبلرک یرینه قائم اولمش ، اونلرک توتنه لاری
کندی اوزرینه آلمشدر . توتنه میزم دورنده ،
نسب مادری اولور . شامانیزمده قادینلرده کی
سحر قوتنه استناد ایدن بدنددر (ایه اوزا)
و (ایه یلا) تعبیرلرندکی « ایه = آنا ،
تعبیری بودورده کی مادریلکی کوسترمکده در .
بوندن باشقه ، لاییکلرکده « ایه هزیت »
نامیله برحای پرسی وارددر : هزیت
تعبیری (جی) اداتلک مقابلی اولدیفندن
ایه هزیت ، « آناجی » دیمکدر . بوتنلرلر
اسکی دورده هم توتنه میزم دینک ، همده
مادری نسبک موجودیتیه دلالت ایدر .
تورکلرده اوروق ، این و بوی اسملرینک
بو بواک براکثریتله حیوان آدلرندن عبارت
اولمسی ، اوغوزلرده کی اونفوارلرک تورک
تقومنده کی اونلایکی حیوان اسماری اسکی
توتنه میزمک بقیلری اولتی لازم کلیر :

هیچ کیمسی بوقایا برالمی وار ،
ومیلونجه مظلمه بیکر آه وار .

زافندی یاشادی تاریخ اینجده :

زی ای طائرلر حنیده وچینده .

حتی ویا مارده ، آهینارده ...

اسیر یاشادیغیز بر (لحظه) زردی ؟

بوکوندوروق طاقیز ، حیوان دکانر ا

تاریخلری باوقان برماز بزا

نه کور اشته صلیب اوردوسی .

دنیلری بوربور باقی قان فوسفی .

کوز یاشلری بوخاق بوسورورلی

ای تورک ناموس او عینه هایدی یلری

آلکدن آلاجن قورو تاج دکل .

لوسکه طایله حق ساده خاج دکل .

بوغنهده زنجیرلر ، قالین زنجیرلر ...

ناموسه قایله حق آله کوچوک بربر .

نه کلور اشته صلیب اوردوسی .

دنیلری بوربور باقی قان فوسفی

آووج آووج قان ایچیک ، کافولایمق

ای تورک اوغل سکامه وطلبه ، هم حق :

انکلر ا سنی اونک هنری یه چک .

بودنیای تورناران تور کدر ا دینه چک

عل جانب ۱۳۳۸

طرزنده برتورک یاشلری زمانی ، چوق تره
اوقیزک احر ابتدکی کوروشدر . [جامع
التواریخ ، شجره تورک] .

بوذن باغچه ، آه بکدن مغولستان

تورکارده بر آدم همجسمی تیزله اوله

یاشلری حالده ، دایمی تیزله اوله زدی .

غلامی ابله اوله یاشلری حالده تیزه سیله

اوله زدی . آناهتدن اولان اورباله

ازدواجک بووعیته . بیک مادری

اودینه دلالت ادر . چونکه ، مادری

بیک خارجی ازدواج اولمسی بقاعده در .

ایشته ، بوکی واقعه ، آه کی

تورکارده مادری بطنک تاریخی بدوره

قادر یاشلری کوستریور .

[یاقوتلرده کوچوک شامانلر سمبلرک

بخیلری و غنلری اولوق قانلری کی ،

دورت بووک شامانلرده ، شیرینک دورت

بطنی ارئه ادر . او حالده ، شامانیزم

تحوله اوغرامش برتونه بزمین عبارتدر .]

ضیا کوله آلب

شعر :

انتقام شعری

بربنایا ا نکینک ، خرنک دولو .

قارشیکه بیکیماسن بر آناپولو .

بورالره (دياربكر) دگل (سوموق)
 دياربكر دى فقط بورده . ولائك ابلک
 دى . لارق وياشيبوردى آتوربار
 بو حوالى رابلک نومردن اعتباراً (نوموق)
 اوازىق طيمش و (نوموق) آدينى اڭ
 صولک کونستانتين قادار ، بلک ، رانک ييله
 وفوتنامش دى . [۱] ايشنه دياربكر
 ولائك اڭ آدى بوايدى و بوملک تاريخ
 سجه نه قوموق اولهرق بيرمش ورجوق
 عصرلر بوايدى قائب اتميش اوايديقن
 دياربكر ولائك تاريخنه بورالک اصل
 آدى اولان (قوموق) اله باشلامق اليا
 دها پک دوغرو و پک منطقى ايدى . بز
 بوسيله (نوموق يلى) آيدى ترجيح
 اتميش و هوو و فک تاريخنه کورونکلى
 کوناردن اعتباراً . ملادن اولجى دىجى
 عصره قادار ماخذ سزده بورابه دارنه
 بولميش . ق طوبلا بوب يازمى شدى .

ديک استيبورزک « قوموق ايلي »
 دياربكر ابلک دورلرت عائد تاريخدن
 باشقا يشى دکلدى ، او ، . . . ياراسه .
 ديه حمرله ايسه يلى بر تاريخک بائالافجى .
 ابلک فصل . فقط دى و عمل ايدى قوموق

[۱] چونکه بوزانده قوموق . ايتدينى
 طانديره جوق بر قدرت واردي .

دياربكر اچين

بئش سو ايلي دوغرى سرد . دىبيليرى
 « دياربكر اچين تاريخ ياراسه .
 ديوار و بوسوردى تکرارلا بوردى .
 بوموتم ذات . شهميز . ولائك
 قصه ر تاريخچه ييله قعت ايدم يورلر .
 هر فصلانى جامع اوج . دورت جلدک
 بر شهر تاريخه . اڭ اوق استيبورلردى
 کوجوک مجموعک بوسونلر نده قوموق
 اير . يازمى سيرا رده ييله . يازاسه . . .
 سوري ايشيد ياور و غالبا بوعنوان آلتده .
 رياربكر . عائد اوليان ، شيلر يازمى ظن
 اولوبوردى . حالبوکه زده اوزونجه بر زمان
 اولنلر . . . يازاسه . . . ديه
 ديدمى سورا (بسم الله) دىش و
 « قوموق ايلي » نى بو ولايت تاريخک ابلک
 فصلى اولهرق يازمى باشلامى شدى .

دياربكر ايلر ، احوال ، بوله ر تاريخچه ک
 « دياربكر تاريخى » عنوانى حاز اولمى
 استيبورلردى . فقط نه بيلورلردى که
 (د ربر) آدى هر براك بو طرفه ابلک
 کليشيلر نده اولاهوالى و يرلمش . سوکراده
 واسه دت ايد . (اميدا) شهميزه پايشوب
 قلمشى . دها اول رومايلرک ابلک بونلر نده

ایلمد (آمدا = آمد) حقده نه یازمده
دیاربکر شهرک ایسی عصرلده معلوم
اولان تاریخی ده ایسته اوندی عبارت .
آثار عتیقه بحریانه رشقا وثائق الد
ایلمد کجه (آمدا) حقده اودورلر ایچین
بولدن فضلہ معلوملده بوفدر .

بز قوموق ایلمده خصوصی وضعینک
الحجاب ایتدی دیک قدار عمومی وضعت
اوزریده قصه بر روز نذر مرشدک .
بومر بر قوموق ایلی ، دعاچوق روحه
قاله حقای . بونکه برابر عمومی وضعینی
یارارنده دیاربکر ولایتک یالت زمانده کی
نورینک طشاریده بک چوق .
چقاماشق [۲]

سوی دو ندر ص (قوموق) اولارق
باشلایان و صراسیله آثوری ، ارای ،
یوناز . روی ، عربی و هر جنس تورکی
هر ترک انکشافه صحنه اولان بودیاربکر
ایچین نام و جامع بر تاریخ کتابندی بحث
ایتمک ایستورلر ؟ الجزیره کی قایدین بوشهر
ایچین بوبله بر محیط و حیده کتیرلمسینی
[۲] حتی قوموق ایلمک فرات او سنده
رومالیر زمانده بیه (قومازن = نواز)
نه ایلمسین اولان کیش ساحلری اوزریده
روز سولمکن بیه واز کچمشدک .

آرزو ایستورلر ؟ عجب بونکه ایچین کیش
بر و خرام یازق . بوبله بر کتبه مهم
بر پلان چیزه زحمتی بولکمنک جسات
ایده حاک کیمسلی بولاماد قلدن می شکایت
ایستورلر ؟ عجب بوابش رلی قارداشلمزک
فضیلتی خوجهلمزک ، آرزوق برشی
بایلمزک کوتره حکمری رحمت مسئله سیدر .
او کرک ایستورلرک : عجب بودو-تلم
دیاربکر تاریخده بک شهرک دور دور
آلدینی شکاری ، بوراده گلش و کچمش
حکمدارلرک ، والیرک ، قوماندانلرک ،
شیخلرک ، طایرک ، شاهلرک ، محرد
و اولدک ، صنعتکارلرک زه ایده اوطورمش
دعاچوق زه لری سومش ، نه مفصله
نلر یادیلمش اولدق لرینی ، بونلر ده
یو حوارد نومولش بولونانلرک حرمة
و تقاضا بیلندمی الحجاب این مزارلرینک
و مقاملرینک لرینی ، شمدی آلدی
اونو تولمش ، لرلی بیه طالب ایلمش معذلرک
مکتبلرک ، تشبختلرک ، دارالصناعلرک
محللرینی طایبق ، تاریخی طائلرک ، مهاجرلرک
ایز لرینی بولق ایچینی چیرپینورلر ۱۹ همد
بوبله تاریخده شاهلرک چیه پارچلرینی ،
مشهورلرک رازده بو خرافلرینی اوفومق ،
وارسه فوطو خرافلرینی کورمک و یا هیچ

جرأنی کو ستم کرده . اترك بوئوگانه
 اورگه مكد در بوله آلك آلك
 طاسلا غنده البته نقصانر بولنه حق فقط
 بو نقصانلر كده آرسنلر ايجده اكاي نكن
 اوله جقدور . اي مناقنه ابلش بر روضه
 باشلان هرايش داغا موفقبه يتمشدره
 هر حالده ركشيه باشه چقبه يه حق اولان
 بو مجله ده كوربورسكزكه . ايش همان
 اساسي بر روضه امك يازسنه سوكراده
 بوندك قهملرك اوجهلرده مراقي .
 اختصاصي اولان ذابيه تقيم وتوديعنه
 قابور . مختاب موضوعلرك تصنيف
 وترتيبندن داها اكله جلي نوار ؟ اكر
 دوستلرم ! اورلديكلر كتاب بوايه بولك
 ايجن همتلر اسير انمه مك . طاهرلردن
 هر حالده يك بويوك ياردنلر ورمكده
 لازمدر چاپلشمقدين يقمه حق سرافيلر .
 اوراق خنزقلمده . اختلرحه قالمقدين اوسانيمه حق
 هنر مكارلرك وجودلرني يالكر يلكه . بولنه
 وملكته خدمت انكه حصر انجمر بورولماز
 انساقلرك بوايشده اوك آياق ولمايه حق
 بالذات بونلرك ايشه باشلامري . شبهه يوق .
 موفقبه تكملي قائمين ايدحك و ايشته
 اوزما بوخيال . حقيقت اوله جقدور .
 مسطور و بامروي طاهرلر بخبري غنمه

اولملازه بونلرك شكل وسيلارني بازلردن
 اوكره مك . بوحوالته مختلف دورلردن
 قياقلرني دور دور قوللاش اوطاق يي
 او . اكله جبه حياتلرني . اسكي . نظرملري
 برآراده طوپلامق و براو طور شده همان
 هپي ده خاطره كله مبع بوغصبلانك ياني
 باشنده اسكي كونا ره طاند نفوس . صحت
 وصحت ايستابستقلري ده بولق . معبدلر .
 سوزلر . چشمه لر . قبل و قيسلر اسكي
 مزارلر . صوبولري . اسكي بولر و تورلر
 حقنده وها فضلر معلومات ايدنك .
 زمان زمان دكشيش اداري شكللر نثيت
 اقلك و بوقدر خزينه بده اتنوخه اي
 معلومات ده علاوه اقلك يي ايستبورلر ؟
 اوت ! . . . بوله برار جغرافي . اقتصادي .
 اجماي . صناعي و بدبي بتاريخ مجله يي
 اولور و اما نه موفقيت حالده . ديار بكر ليلر
 ايجن قبتل برآده برينه كچه باير .
 اكر افنديلر ! آرزوكر بوايه بونك
 روضه امده ينه سنر حاضرلايه جقسكز
 و يالكر بور روضاي حاضرلايه كز كون
 همومك تبريكلمده مستحق اوله جقسكز .
 بوني نمدن باشقلرندن بكيورسكز ؟ بوشرفي
 نمدن قائب اقلك . ايستبور كز ؟ (اخلاش
 ايشه يتمش سايلر) . ايش بولاشلايش

وسايله نامه لر ، اوقافك حسابنر و فقه لری
و حلد لری خصوصی كتبخانه لك بولنر
كتابخه لری ، حوارد كوشم و و بورد محفوظ
بعض خاطر لر ، بعض جامع و كاپسار لك
ماريخی مشتملانی ، اسم نفوس دفتر لری ،
اسكي مالی عدلی واداری دفتر و اوراق
بونك ايچين بيير كزكه بولونماز خزينه لر دره
(آميد) بی نفیس مجموعه لر در و بعض
سياحتنامه لرله مشهور اولار و اولماز اثر لر دن
استفاده جهتی ده اونولازسه ديار بكر
ایسنديك كز او بونك ماريخی آز زمانده
مبداءه كاه بيرو واليه تكالی قازنده ، ماغلانه ورق
كونك برنده ، نكامل شكافده بوله بيير .
بوندر شمولی بر پروغرام اوزونده
بر راده چالشمق مثلاً در نكده كي انجمن
ايچين يك اكادیمی بر مشمله اولور .
ييلنلر من ، يالاز قلاباً مستريح اوراق دق
بانقه بر قارشياق آرامق شرطه ، بخبرلی
اكادیمی اهترك ايدر لر . و كونلرينك بر
قاج ساعتی بوايشه صرف ايلر لر سه حماكت
ايچين اك نابع بر صورتده چاپشمش
اولور لر . « مرآت العبر » هله ، « ولايت
نارنجچهي » هله دائماً روحی شاد اولان
(سعيد پاشا) ك طور و نلری دده لر ينك
كجه مامقظ قشیر ان خیر لده ایدر

چالیشیر لر و خوجه من (علی امیری) افندی
حضرت لری ده ديار بكر حقد کی سبیش
ييلك يارندر بو كتبخه لری مستفيد بدير لر سه
ایش هما يينمش اولور .

خالص

اصطلاحه دائر :

حقیقت ، شأنيّت

مشروطيته قادر هم ، وديته ، همده
« ره آييه » كلملری اسانزه « حقيقت »
تصيريله ترجمه اولونوردی . او زمانلر ،
اسانزك فلسفی دوشونشاری اقدامه قابليتی
هنوز بوقندی . چونكه . ماهيتجه بری
برندن چوق اوزاق بولونان مختلف مفهوم لری
هينق تعيريله ترجمه ايتك مجبور يئيد . قالمشق
بو حاله اك اي مثال بوقاريدكي « وديته »
وه ره آييه « مفهومه باريدر . بواييه مفهوم ،
بر چوق نقطه لر ده بری بريك ضدی
اولدینی حاليده ، ايکسانی عینی تعيريله ترجمه
ايتك قادر ياكاش بر حرکت اوله مازدی .
بوايی مفهومك ضدیت لری تدقيق ايدلم :
« نطق اعتباريله » ره آييه حزنه
اولدینی حاليده . « وديته » كلمه مثلاً ،

انسان نوعك خارجده موجود بولونان
مرفدی بر ره آیتدور .

۲۰ « منطق اعتباریله » و « ریته » مجرد
اولدینی حالدده ره آیتده همد = قوتوره در .
۳ « مابعد الطبیعه اعتباریله » و « ریته »
وجود ذهنی اولدینی حالدده ، « ره آیتده »
وجود خارجیدر .

و « ریته » ایله ره آیتده کی ضدیتیری
و صاید قلمدن ، منحصر دگدر . بولردن
باشقه ، و « ریته » عقولانددر ، ره آیتده
ایسه محسوسانددر . حاسه باطنده مک مشهورانی ده
محسوسانده داخلدر . « ریته » بر حکمدن ،
ره آیتده ایسه بر واقعدن عبارتدر .

بویاکی مفهوم آراسنده کی ضدیتیرک
داها رچوقی تجلیلری صایله یایر . او حالدده
آرالنده بقادار درین فرق قلو وحی ضدیتیر ،
تناقض بولونان بویاکی مفهوم ، ناصیل
هینی تعبیرله افاده ایدله ییلردی . ایشته ،
وسیددن دولاییدر که ابلاک فاسفی مقاله لر منی
یازمه باشلادیفن کوندن بی ، بزویاکی
مفهومی آیری تعبیرله افاده اتمک طریقهی
اختیار ایتدک « حقیقت » کلمسی « و « ریته » به
حصر ایدرک ، « ره آیتده » مقابل اولوق
اوزره « شائیت » تعبیری ایشمال ایتدک

« مفکوره » کلمسی کی اکثریت قبوله
مظهر اولدی . چرنکه ، اسانی براحتیایی
طامین ایدیوردی . تورک ملتک آوروپا
مدینته کیروب کیرمدیکی یالکاز بر تک
عیارله تحق ایده یایر . بومعیار ، لسانک
آوروپا لسانلرینه انطباقیدر . بوانطباق
نه صورتله حصوله کایلیر ؟ آوروپا لسانلرنده
موجود بولونان هر مفهوم ایچین ، لسانده
خصوصی برکله وجوده کتیرمکله ایشته ،
تورکچیلر ، مشروطیتدن بری ، عامک ،
فاسفمک . ادیانک ، صنایک هر ساحه سنده
بولسانی وظیفه یی اغایه چایشه قده درلر .
یکی تورکجه ، لسانغی یالکرفضله کالردن
و ترکیلردن قورنارمقله وجوده کلمه
هصری مفهوملری ، ویکی دویشورلی ویکی
آنتاری افاده ایدن نه قدار آوروپائی کلمه
وار . همینک قارشیاقلرغی مبادیه کتیرمکده
لازمدر .

ضیا کولک آلب

دیاربکر آیده لرندن

اولو جامع کتبه لری :

اوو جامعده (سکمانیه - حسنکیف)

آرتقیلرینه طاق کتبه لرله باشلا بورز :

(مسموده) مدرسه سنك ايجريستنده
 و طياربسنده در . جولدون ياكز ربى
 مزين كوفى ايله يازيلشدر. اونه كيرى فسخر .
 اولو جامع حوایستندف مسموده
 مدرسه مى حوایسته تيرديكز زملز صاغده
 يلك يكي زمانلرده بايلقى آتلى اوستلى دورت
 اوپله ايله بواوطلرك اوستده كيرينه چيقان
 حادى بر مردبون كورورسكز . بر مردبونك
 ايلك باصا ماقلرى اوستده يوزيكز اوپلره
 دونوك اوله رقى طورورده باشكز صاغه
 چويررسه كز صاغده اوست اوپلنك ديواى
 ايجنده قاطب بر كتابه نك بسمه سنى او قورسكز
 برده باشكزى سوله چويريكز : سولده كى
 اوست اوپلنك ديواى ايجندن چيقان
 يازيلرك صوك قلملرني كورورسكز. ايشته
 بوياش ايله بوقوروق اوست اوپلرك ايجنده.
 قيمت بيلمز جاهل القى طرفندن قايلى
 رصبوا ايله اورقونلشكن ييكباشى احسان
 بكك همنيه ميدانه چيقاراش مزين كوفى
 ركتابيه طاندر . اوپلر يوقن احوال
 اورامى ، حولى طرفي آچيلى بر درسخانه
 ايدى و كتابه بونك اوج ديواينه يازلمى
 ولونبوردي . يازيلى كتابه نك نام اورى
 منده جان آله حقى رى شمدى ميدانده
 [۱] آتقلا زمانده نيك خزانك

يانتده بديا كوفى يازنكده قولايلايدنى
 كوتون بوقيمتلى كتابه شـ ودره طالب
 رلرني قطارله وكونه باشلرني ممودى
 چيزكيله كوستردك :

(۸)

سنه ۹۹۰

بسم الله الرحمن الرحيم [وراده
 بر كه او قونبور] باشر هذه المدرسة المباركة
 قرباً الى الله العبد الفقير الى رحته الخاضع
 [ينه بر قاج كله او قونامبور]
 |
 امير المؤمنين ادام الله سلطانه وقفها وقفاً
 محرراً موداً على [بورامى ده او تونامادى]
 منه وكيل [و كان فى شهر سنة تسعين وخمائه .
 سكرتيره] حسنكجى [آرتقيلرى
 ليستينده ۵۸۱ سنه ن ۵۹۷ سنه
 قادار (قطب الدين سكرتيره بن نورالدين
 محمد) [۲] حكم سورمش اولدوغنه كوره
 بو كتابه نك او كا طانده اولدينى آكلاشايور .
 [۱] بو قاطب بارجه احوال عسكرى
 قرائنلده ايله بومدرسه آراسنده كى اولك
 ايجنده در و آرانقى لازمدر .
 [۲] بعض تاريخلر بو ذاتك آدينى
 (قطب الدين قراسلان) يازيورلرك ياكاش

بو تون قسملری قالدیرمه همت ایدرسه
بوخیر البته بایسنک روحی شاد اینه جکدر.

(۱۰)

سنه ۵۹۶

بو کتبه مسعودیه مدرسه سئک شالده کی
سوقاغه جیقانی اصلی قاپوسنک طیش گرنک
اوست طرفنده بر سطر در :

بسم الله الرحمن الرحيم تبارک بمعلی
هذه المدرسة السلطان الملك المسعود [۴] سکان
بن محمد فی سنة ست وتسعين وخمائه .
بورابه قادار یازیلان کتبه لر دن آلا
شیابورک مسعودیه مدرسه سئک انشاسنه
۵۹۰ سئک سئده باش لایغی و آنجق آتی
ییلده بیتیر لمشدر . بو قادار اوزون بر زمانده
یازیلان بنانک بک عظمتی اولماسی لازم
قالیرکن شمدیک مدرسه ده بز بو قادار زمان
سوره جک زاهام کور میوردز . اجمال
مدرسه سو کرادن خراب اولاشی و بر چوق
تعمیر لره شکلی ده کسه دیر مش اوله جق که
اشاعیده کی (۱۱) سابی کتبه نک بولونده بی
طادی دیواره بوک دلالت ایدیور :

[۳] براده (المسعود) کله سیه
(سکان) کلمسی آراسئده (بر) کی
اوقونه یه جک بر کله واردرک بالطح (ن)
اولیه جق دن اجمال سوسدر .

آشاعیده . یه بوذاته طائد . (۹) نمی
کتبه ده قطب الدینک برادی (الملك المسعود)
یازیلایندن مدرسه ده (مسعودیه) آدی
ور لمشدر .

(۹)

سنه ۵۹۵

نسخه یازیل اولان بور سطر اقر کتبه مسعودیه
مدرسه می حاولسنک شال . غرب و جنوب
ضامرنده کی کر لر اوستنده در :

بسم الله الرحمن الرحيم مثل الذي
ينفقون اموالهم الى اخره بضاعف لمن يشاء
والله واسع عليم : الذين ينفقون اموالهم
في سبيل الله الخ اخره والنطوح بمعلی هن
المدرسة مولانا السلطان الملك المسعود
قطب الدين ابوالمظفر سکان بن محمد بن
قرا ارسلان بن داود بن ارقق نصير امير المؤمنين
اهزله انصاره وذلك في سنة خمس وتسعين
وخمائه .

اشارت لری کوشملری کوستریور .

مدرسه نک آلت قسمنک یایمی اوست
طرفنه او عادیقندن اوست قسمنک سو کرادن
یاسلایغه شب قالیور . اگر اوقاف اداره می
آلت قسمده کر آلت لری قالیان پیی
دیوار لری وحتی سو کرادن علاوه ایدیلغی

بو کتابه مسعودیه مدرسه-ک
طیشاربسنده اولو جامع حاوی-سنه باقن
دیوآده اوزون ر-ساردرکه بونک اوکند
اوقاف اداره-ک شمدی-ه قازار کوزینه
ایلیش-مین وجامهک لطیف منظره-سیله
بویوک تضاد نش-کبل ایدن قوجه
رطوبراق یغینی بولنیور . کتابهک باش
طرفری جامدی کتبخانهسی آلتنددر .
وبو کتبخانهک آلتندکی کر آیالری آتبهدن
بعض کلمار قازینهرق طوتدیرلمشدر :

..... [۵] (بوراده برکر آباغی وار)

الملك المسعودی عالم العدل المؤید المنصور
المجاهد المرباط بحی العدل فی العالمین (بوراده
برکر آباغی وار) [۶] والاسلام والمسلمین
اقتضار الملوك والسلاطین قاتل الکفرة

[۴] اصل سارده تاریخ یوقدر . فقط

بوسطرك آلت طرفده بر بره قوغش
ایکی سطرلی کتابه بونک تاریخ اولدینی
آکلاشیلیورکه بو کتابه بی-ده اصل کتابدن
صوکر ا یازدق .

[۵] بوراده هیچ برشی یوقدر .

کتابهک بسمله وسارسی میدانه بوق .

[۶] اوفونمبور .

والمشرکین وقاهر الخوارج والمتردين شرف
حیوش المسلمین وناصر الفزات واجه-ین
ظهیر الامام مجیر الانام پهلوان جهان خمرو
الاقران شهریار (برکلا اوغونمبور سیلیک در)
آلب انانج بی [۷] قتلغ بک ابو الفتح
مودود بن محمود بن محمد بن ارا ارسلان
داود بن ارقی نصیر امیر المؤمنین وذلک
شاه الاسیر الاسفهار الصاحب الکبیر شمس الدین
ابی المراق الملك المسعود [۸] .

بو کتابهک سول طرفه یاقین آلتند فقط
چوقچه بر آر افله ای- سطرلی شو کتابه
واردرکه اصل کتابهک تاریخ اولدی در :

• البها مسعود رسم الاستاد جعفر بن
محمود الحامی وذلک فی سفة عشرين و ستمائة .
وندکی (عشرين) کلمهسی بک چوق
سیلیک اولدیندن (عشرين) اولدینی یچ
طرفده کی او طه لک رنده عینی سطرلی و عینی
کلملری حاوی بر کتابدن آکلاورز .

خالص

[۷] (یغوا) بی اوفونمبور سده
بونک دده سنک اری اولان روم قابوسندکی
نشانده دوغرو اوله رق یغو = بابفو
بازیلور (آپ انانج) ایماک قهرمان دیبکدر
[۸] بویله در .